

مشکلات یاددهی و یادگیری با رویکرد بین‌رشته‌ای

تألیف

دکتر ابوالقاسم باغچه‌بان

(دانشیار گروه روانشناسی دانشگاه بوعلی سینا)

دکتر محمدرضا یوسف‌زاده چرمسری

(دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه بوعلی سینا)

اعظم معتمدی

(دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی دانشگاه شهید بهشتی)

HT
178
ب 8 ک/
۱۳۹۶

یعقوبی، ابوالقاسم
مشکلات یادگیری و یاددهی با رویکرد بین رشته‌ای
نویسندگان: ابوالقاسم یعقوبی، محمدرضا یوسفزاده، اعظم معتمدی
همدان: مرکز نشر دانشگاه بوعلی سینا، ۱۳۹۷.
۲۰۳ ص

شابک: ۹۸۷-۶۰۰-۱۲۸-۲۴۳-۰
کتابنامه: ۱. آموزش و پرورش-روش شنا سی، ۲. تدریس، روش شنا سی، ۳. تدریس
اثربخش. الف. یوسفزاده چوسری، محمدرضا، نویسنده همکار. ب. معتمدی،
اعظم، نویسنده همکار. عنوان
نویسی: ۳۷۱/۱۰۲

عنوان:
مؤلفان:
ویراستار علمی:
ناشر:
مدیر مرکز نشر:
چاپخانه:
صفحه و قطع:
نوبت چاپ:
تیراژ:
قیمت:
تاریخ انتشار:
شابک:
شماره کتاب:

مشکلات یادگیری و یاددهی با رویکرد بین رشته‌ای
ابوالقاسم یعقوبی، محمدرضا یوسفزاده، اعظم معتمدی
حسین معتمدی
مرکز نشر دانشگاه بوعلی سینا
محمدجواد یداللهی فر
روشن
۲۰۳-وزیری
اول
۱۰۰۰
۱۰۰۰۰۰ ریال
۱۳۹۷
۹۸۷-۶۰۰-۱۲۸-۲۴۳-۰
۴۱۳-الف-ق

کلیه حقوق برای مرکز نشر دانشگاه بوعلی سینا محفوظ است
مراکز فروش در همدان: ۱. دانشگاه بوعلی سینا، مرکز نشر دانشگاه - تلفکس: ۳۸۲۹۱۲۷۶-۰۸۱
۲. خیابان شهید حسین فهمیده، روبروی پارک مردم، فروشگاه مرکز نشر
۳. خیابان مهدیه روبروی خانه معلم - انتشارات دانشجو
نماینده‌گی فروش در تهران: ۱. موسسه کتابیران، میدان انقلاب، خیابان لبافی نژاد غربی (بعد از چهار راه کارگر جنوبی)،
بعد از فروشگاه شیلات، پلاک ۲۳۷ تلفن: ۶۶۴۲۳۴۱۶-۶۶۹۲۶۶۸۷
۲. نوپردازان، میدان انقلاب، خیابان لبافی نژاد، بین ۱۲ فروردین و اردیبهشت، پلاک ۲۰۶ تلفن: ۶۶۴۹۴۴۰۹-۶۶۴۱۱۱۷۳

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار
۱	فصل اول: برنامه درسی، روش‌های تدریس و مشکلات یادگیری
۳	۱-۱ مقدمه
۵	۱-۲ مشکلات ناشی از برنامه درسی
۶	۱-۳ مشکلات ناشی از روش‌های تدریس
۷	۱-۴ دیدگاه دانش‌آموزان درباره معلم خوب
۹	۱-۵ معلم خوب در آینده پژوهش
۱۱	۱-۶ مهارت‌های معلم
۱۲	۱-۷ توجه به نیازهای فردی دانش‌آموزان
۱۳	۱-۸ تدریس انطباقی
۱۷	فصل دوم: رویکرد معلم‌محور در آموزش
۱۹	۲-۱ مقدمه
۲۱	۲-۲ رویکرد توضیحی
۲۵	۲-۳ تدریس مبتنی بر تعامل کل کلاس
۲۸	۲-۴ آموزش مستقیم
۳۲	۲-۵ تدریس دقیق
۳۴	۲-۶ یادگیری تسلط‌یاب
۳۷	۲-۷ یادگیری مبتنی بر رایانه
۴۱	۲-۸ روش‌های تدریس چندحسی

۴۲..... ۲-۹ تدریس چندحسی و اختلال خواندن

۴۵..... ۲-۱۰ درمان اختلال املاءنویسی از طریق روش چندحسی فرنالد

۴۹..... **فصل سوم: رویکرد دانش آموز محور در یادگیری**

۵۱..... ۳-۱ مقدمه

۵۲..... ۳-۲ یادگیری اکتشافی

۵۶..... ۳-۳ یادگیری منبع محور

۵۹..... ۳-۴ یادگیری پروژه محور

۶۴..... ۳-۵ یادگیری مسئله محور

۷۱..... ۳-۶ یادگیری نقش محور

۷۴..... ۳-۷ آموزش راهبردشناختی

۷۷..... ۳-۸ کارآموزی شناختی

۷۹..... ۳-۹ یادگیری موقعیتی

۸۳..... ۳-۱۰ یادگیری اصیل

۸۷..... ۳-۱۱ آموزش تکیه گاهی

۸۹..... ۳-۱۲ یادگیری مستقل

۹۱..... **فصل چهارم: راهبردهای افزایش تعامل در کلاس**

۹۳..... ۴-۱ مقدمه

۹۳..... ۴-۲ جلب توجه

۹۶..... ۴-۳ پرسیدن سؤال

۹۹..... ۴-۴ ترغیب بحث

۱۰۱..... ۴-۵ آموزش انفرادی و خصوصی با همسال و غیر همسال

۶-۴ یادگیری مشارکتی ۱۰۴

۷-۴ تدریس دوجانبه ۱۰۷

فصل پنجم: مهارت‌های تحصیلی پایه؛ خواندن و نوشتن ۱۰۹

۱-۵ مقدمه ۱۱۱

۲-۵ شیوه‌های آموزش خواندن ۱۱۲

۳-۵ مشکلات شروع خواندن ۱۱۳

۴-۵ ایجاد فرهنگ لغت بصری ۱۱۵

۵-۵ درک مطالب ۱۱۶

۶-۵ مشکلات نوشتن ۱۱۹

۷-۵ رویکردهای آموزش نوشتن ۱۲۰

۸-۵ راهبردهای نوشتن اثربخش ۱۲۱

۹-۵ آموزش املاءنویسی ۱۲۲

فصل ششم: مهارت‌های پایه ریاضی ۱۲۵

۱-۶ مقدمه ۱۲۷

۲-۶ اهداف و محتوای آموزش ریاضیات ۱۲۸

۳-۶ یاددهی - یادگیری مهارت‌های پایه ریاضی ۱۳۰

۴-۶ رویکردهای معاصر آموزش ریاضی ۱۳۱

۵-۶ تدریس اثربخش مهارت‌های پایه ریاضی ۱۳۳

۶-۶ مشخصه‌های کلاس‌های ناکارآمد ریاضی ۱۳۵

۷-۶ مشکلات مربوط به یادگیری مهارت‌های پایه ریاضی ۱۳۶

۸-۶ آموزش راهبرد شناختی برای حل مسائل ریاضی ۱۳۹

فصل هفتم: تدریس علوم ۱۴۳

۷-۱ مقدمه ۱۴۵

۷-۲ علوم برای همه ۱۴۵

۷-۳ رویکردهای تدریس و یادگیری علوم ۱۴۶

۷-۴ علوم در مدارس ویژه ۱۴۸

۷-۵ پیدایی حوزه‌های مشکل ۱۴۹

۷-۶ مشکلات تمرکز و توجه ۱۴۹

۷-۷ مشکلات زیبایی و اخوانی ۱۵۰

۷-۸ راهبردهای پیدایی رشد شناختی ۱۵۱

۷-۹ مشکلات زبان و نقش آن در یادگیری علوم ۱۵۳

۷-۱۰ مشکلات خواندن و نوشتن و نقش آن در یادگیری علوم ۱۵۵

۷-۱۱ مشکلات مربوط به مهارت‌های ریاضی و نقش آن در یادگیری علوم ۱۵۶

۷-۱۲ مشکلات اجتماعی و رفتاری و نقش آن در یادگیری علوم ۱۵۶

۷-۱۳ عدم تعادل در نگهداری اشیاء در دست (خام‌دستی) ۱۵۷

۷-۱۴ ضعف در خود مدیریتی و نقش آن در یادگیری علوم ۱۵۷

۷-۱۵ شیوه‌های غلط آموزش علوم ۱۵۷

فصل هشتم: تدریس مطالعات اجتماعی، تاریخ، جغرافیا و آموزش ادبی ۱۵۹

۸-۱ مقدمه ۱۶۱

۸-۲ فلسفه و اهداف مطالعات اجتماعی ۱۶۲

۸-۳ تاریخ ۱۶۲

۸-۴ جغرافیا ۱۶۴

۱۶۴	۸-۵ آموزش محیطی
۱۶۵	۸-۶ رویکردهای یاددهی و یادگیری
۱۶۷	۸-۷ مدیریت کلاس‌ها با سطوح مختلف توانایی دانش‌آموزان
۱۷۱	فصل نهم: حامیان یادگیری دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری
۱۷۳	۹-۱ مقدمه
۱۷۴	۹-۲ برنامه‌های حمایتی مدارس (معلم‌یاران)
۱۷۸	۹-۳ نقش افراد و طلب در تربیت دانش‌آموزان دارای مشکلات یادگیری
۱۷۹	۹-۴ نقش تعیین‌کنندگان نیازهای آموزشی ویژه در یادگیری دانش‌آموزان ویژه
۱۸۰	۹-۵ تشکیل تیم‌های - رفاهی
۱۸۱	۹-۶ مشاوره مشارکتی
۱۸۳	فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

میل به یادگیری و دانستن، یکی از ویژگی‌های ذاتی کودکان است. آن‌ها بیشتر شایستگی‌های آموزشی، فیزیکی، اجتماعی، اخلاقی، اقتصادی و فرهنگی خود را از طریق یادگیری کسب می‌کنند. واکاوی این نکته که کودکان چه چیزهایی را، چرا و چگونه یاد می‌گیرند، منجر به شکل‌گیری بحث ترجیح و سبک یادگیری کودکان شده است. بررسی شیوه‌های یادگیری کودکان، مفاهیمی چون پیشرفت در یادگیری و مشکلات و اختلالات یادگیری را با خود به ارمغان می‌آورد. بررسی عوامل سوق دهنده و بازدارنده یادگیری کودکان معرف این واقعیت می‌باشد که پیشرفت و مشکلات یادگیری، معلول عوامل مختلفی است. به زعم متخصصان حوزه یادگیری، یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های یادگیری، عوامل آموزشی و در رأس آن، عباس برنامه‌ای است.

در رویکردهای سنتی برای بررسی مشکلات یادگیری دانش‌آموزان، فقط به یک حوزه خاص توجه می‌شد و از رویکرد بین‌رشته‌ای در بررسی مشکلات یادگیری غفلت می‌شد. بر اساس رویکرد بین‌رشته‌ای ممکن است مشکل یادگیری دانش‌آموز در یک حوزه خاص مثل ریاضی ناشی از مشکلات یادگیری او در درس علوم، مطالعات اجتماعی، آموزش محیطی و ادبیات باشد. بر این اساس کتاب حاضر که با رویکرد بین‌رشته‌ای، مسائل و مشکلات دانش‌آموزان دوره ابتدایی در دروس مختلف را مورد بررسی قرار داده و برای پیش‌گیری و کنترل و درمان آن‌ها راهبردهای مناسب ارائه نموده است، با رشته تحریر درآمده است.

در این کتاب، راهبردهای یاددهی گوناگون یا جزئیات بیشتر معرفی و مزایا و زیان‌های بالقوه آن‌ها ارائه شده است. همچنین جنبه‌هایی از رویکردهای یاددهی را که ممکن است به طور مستقیم و غیرمستقیم منجر به اختلال یادگیری دانش‌آموزان شوند نیز معرفی شده‌اند؛ زیرا بیشتر صاحب‌نظران بر این باورند که بسیاری از مشکلات یادگیری به جای

اینکه ناشی از دانش‌آموزان باشد، می‌تواند مرتبط با تدریس ناکارآمد و نامناسب باشد. نگارندگان بر این باورند که نمی‌توان یک روش ویژه را به عنوان روش برتر برای همه دانش‌آموزان و مدرسان جهت دستیابی به اهداف آموزشی معرفی کرد؛ چون هیچ روشی به تنهایی نمی‌تواند برای انواع یادگیری‌ها مناسب باشد. در انتخاب رویکرد تدریس، قبل از هر چیز باید ماهیت موضوع، هدف آموزش، زمان آموزش، مکان آموزش و ویژگی‌های دانش‌آموزان مورد توجه قرار گیرد.

در این کتاب، رویکردها بر اساس نوع تأکیداتشان به صورت یک پیوستار ارائه شده‌اند که یک سر پیوستار معرف رویکرد معلم تنظیم و سوی دیگران معرف دانش‌آموز تنظیم است. شایان ذکر است این نوع طبقه‌بندی ممکن است گمراه کننده باشد؛ چون اغلب رویکردها ممکن است مؤلف‌های هر دو رویکرد معلم - هدایت شده و دانش‌آموز - هدایت شده را داشته باشند. به ندرت رویکردهایی وجود دارند که کاملاً معلم‌محور یا دانش‌آموز‌محور باشند و تدریس اثراتش نیز محصول تعادل و تعامل بین این دو رویکرد است. یک خصیصه ممتاز این کتاب آن است که نه تنها به مشکلات یادگیری و روش‌های تدریس در ارتباط با مهارت‌های تحصیلی پایه (خواندن و نوشتن و مهارت‌های ریاضی) پرداخته است، بلکه به حوزه‌های نظام رشته‌ای دیگر از قبیل مطالعات اجتماعی، تاریخ، جغرافیا و آموزش محیطی هم پرداخته است و علل باطنی مشکلات یادگیری در این حوزه‌ها را مورد آسیب‌شناسی قرار داده است و سعی شده است در زمینه اختلالات یادگیری به مشکلات ناشی از برخورد سلیقه‌ای پایان داده شود و دانش حرفه‌ای لازم فراهم گردد.

در تدوین این کتاب از متون و منابع بین‌المللی برنامه درسی، مشکلات یادگیری و روش تدریس به ویژه از منابع ارزشمند وست وود استفاده شده است. پیتروست وود عضو هیأت علمی و دانشیار بالینی دانشگاه هنگ‌کنگ است. او سابقه تدریس در سطوح مختلف از پیش‌دبستان تا دانشگاه را دارد و تجارب بسیار ارزشمندی در زمینه کار با کودکان دارای مشکلات یادگیری و نیازهای ویژه دارد و کتاب‌ها و مقالات زیادی را به

رشته تحریر درآورده است. بسیاری از آثار او مبتنی بر پژوهش میدانی و بالینی بوده است. علایق پژوهشی او در زمینه مشکلات یادگیری، مهارت‌های خواندن و نوشتن، مهارت‌های ریاضی، روش‌های تدریس اثربخش، شایستگی‌های حرفه‌ای معلم و تدوین برنامه درسی برای کودکان دارای نیازهای ویژه است.

این کتاب در نه فصل تدوین شده است و شامل برنامه درسی (روش‌های تدریس و مشکلات یادگیری)، رویکرد معلم‌محور در آموزش، رویکرد دانش‌آموز‌محور، راهبردهای افزایش تعادل کلاسی، مهارت‌های پایه تحصیلی خواندن و نوشتن، مهارت‌های پایه ریاضی، تدریس علوم، تدریس مطالعات اجتماعی و حامیان یادگیری دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری است.

امید است مباحث مطرح شده در این کتاب مورد استفاده مدرسان دانشگاه‌های مختلف فرهنگیان، معلمان گرامی، مربیان ارجمند و خانواده‌ها قرار گیرد.

در اینجا لازم است از مسئولین مرکز نشر دانشگاه بوعلی‌سینا همدان که امکان انتشار این کتاب را فراهم نمودند تشکر و قدردانی نمایم. چون تردید این اثر خالی از ایراد و اشکال نیست. لذا مستدعی است اندیشمندان، صاحب‌نظران، مردان و کسانی که این اثر را مطالعه می‌کنند نظرات صائب و ارزشمند خود را پیرامون مباحث کتاب به نشانی الکترونیکی Yaghobi41@yahoo.com و Fiman47@gmail.com ارسال کنند تا در

چاپ‌های بعدی لحاظ گردد.